

ЎТМИШГА НАЗАР

2 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 2

ТОШКЕНТ-2023

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчеҳра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариш давлат университети

Махкамova Надира Рахмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуридиневич
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмудалиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Алнева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

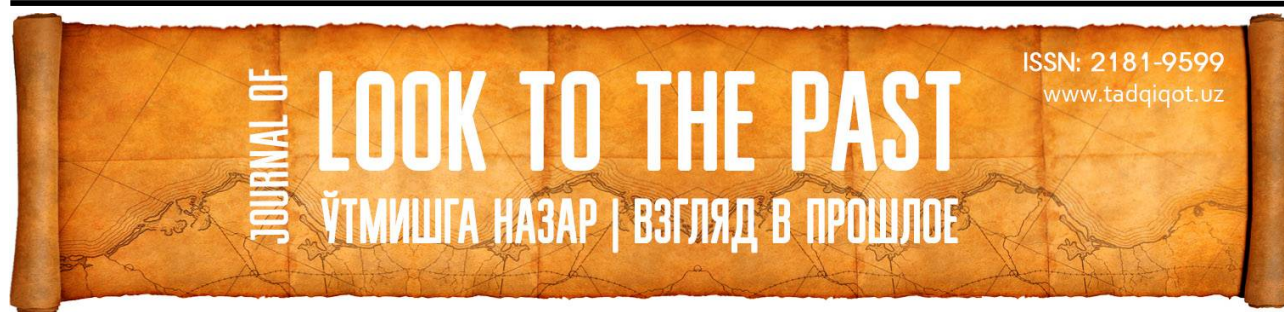
Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Одилов Аббор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети

1. Шоҳистаҳон Мамажоновна Улжаева ЎРТА ОСИЁ ТАРИХИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИГА ОИД БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР.....	5
2. Abduraxmon Abdumovich Abdusalimov NAMANGAN VILOYATIDAGI QISHLOQ VRACHLIK PUNKTLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	11
3. Нурбек Аллабергенов ЎРТА ОСИЁНИНГ СУҒДИЙ ЁЗУВЛИ ТАНГАЛАР ТАРҚАЛГАН ТАРИХИЙ-ГЕОГРАФИК ВИЛОЯТЛАРИ ТЎҒРИСИДА.....	17
4. Рафикжон Сотволдиевич Атаханов XIX АСР ОХИРИ XX АСР БОШЛАРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ҚОРАҚАЛПОҚЛАРИ ДЕҲҚОНЧИЛИК АНЪАНАЛАРИ.....	22
5. Ғулом Жуманазарович Ахмедов ЎРТА ОСИЁДА ИЛК ТЕМИР ВА АНТИК ДАВРДА КОНЧИЛИК.....	28
6. Акбар Давурбаевич Бабабеков ТУРИЗМ АНТРОПОЛОГИЯСИНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЁНДАШУВЛАРИ ВА МУАММОНИНГ ЎРГАНИЛИШ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	34
7. Mexriniso Olimnazarovna Begalieva D.N.LOGOFET ASARLARIDA SUG'ORISH TIZIMIGA OID MA'LUMOTLAR (Surxon vohasi misolida).....	40
8. Элбек Алишерович Ботиров ТУРКИСТОН АССР БОЖХОНА ТИЗИМИДА СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ БОЖ-ТАРИФ СИЁСАТИ.....	45
9. Azad Xasanovich Vaisov MUSTAQILLIKNING ILK YILLARDA XORAZMDA IJTIMOY-EKOLOGIK VAZIYATNI SOG'LOMLASHTIRISH MASALALARI.....	50
10. Расулжон Раҳимбаевич Дусчанов ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИН ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТАРИХИ.....	56
11. Муйсин Тура ўғли Дусалиев ҚЎҚОН ХОНЛИГИНИНГ ЎЗБЕК ХОНЛИКЛАРИ БИЛАН ЎЗАРО СИЁСИЙ АЛОҚАЛАРИ ТАРИХИ.....	63
12. Ойбек Аҳмед ўғли Исаев ТЕРМИЗ ҲАЙВОНОТ БОҒИ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРИДА.....	72
13. Фарходжон Одилжонович Исматуллаев ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИКНИНГ РИВОЖЛАНИШИ.....	78
14. Elyorjon Zokir o'g'li Karimov XX ASR 60-YILLARI QASHQADARYO VILOYATI TARIXIGA BIR NAZAR.....	84
15. Гулмира Чориевна Каттаева ТИЛЛАБУЛОҚ ТАҚИНЧОҚЛАРИ ТУРЛАРИ.....	90
16. Фирюза Мухитдинова Абдурашидовна БЕРУНИЙНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИДА ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ ВА ИНСОН ҚАДРИ МАСАЛАЛАРИ.....	96
17. Акмал Менглибоев СУРҲОНДАРЁ ОКРУГИДА МИЛЛИЙ - ОЗОДЛИК ҲАРАКАТИНИНГ ИККИНЧИ БОСҚИЧИ ВА ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛЛАР.....	106

18. Гулчехра Исмаиловна Мўминова УСТРУШОНАНИНГ ЎРТА АСРЛАРГА ОИД ХЎЖАЛИК ИДИШЛАРИ ХАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР.....	111
19. Ismoil Nematov O'ZBEKISTON SSR SOLIQ SIYOSATIGA OID HUJJATLAR TAHLILI (O'ZMA R-86 FOND ASOSIDA).....	117
20. Nurali Ollomurodov QISHLOQ XO'JALIGIDA ISH HAQI BILAN BOG'LIQ QARAMA-QARSHI JARAYONLARINING TAHLILI (XX asrning 50 yillari misolida).....	123
21. Шаходат Абдукаҳхаровна Рузматова ПОДШО РОССИЯСИ ТОМОНИДАН ҚЎҚОН ХОНЛИГИНИНГ БОСИБ ОЛИНИШИ ВА УНИНГ ХОНЛИК АҲОЛИСИ ЭТНИК ЖАРАЁНИГА ТАЪСИРИ (1865-1876 йй.).....	127
22. Faxriddin Ro'ziboyev TURKISTON O'LKASI UCHUN ROSSIYA IMPERIYASI TOMONIDAN ISHLAB CHIQLIGAN BA'ZI NORMATIV QOIDALAR.....	132
23. Shavkatjon To'lanboev FARG'ONA HUNARMANDCHILIGINING O'ZBEK MILLIY HUNARMANDCHILIGIDA TUTGAN AHAMIYATI.....	137
24. Тўлқин Худойкулов Дўстбобоевич ЎЗБЕКИСТОНДА ҲАРБИЙ ИШ ТАРИХИ.....	143
25. Шерзод Чориев АРХИВ ҲУЖЖАТЛАРИ ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТАРИХИГА ОИД МАНБА СИФАТИДА (1924-1941 йй.).....	149
26. Fotima Nasirovna Shirinova HARAKATLAR STRATEGIYASIDAN TARAQQIYOT STRATEGIYASIGACHA.....	156
27. Shoiraxon Asqarovna Qambarova SOVET HUKUMATINING XX ASR BOSHLARIDA SAYLOV JARAYONLARINI TASHKILLASHDA OLIB BORGAN TARG'IBOT ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI (ANDIJON VA QO'QON SHAHARLARI MISOLIDA).....	165
28. Murodjon Normamat o'g'li Qurbonov SURXON VOHASINING TARIXIY – GEOGRAFIYASI (SO'NGI O'RTA ASRLAR).....	169
29. Kamoliddin Eshboltayevich Qobilov SURXON VOHASI BEKLIKLARINING IQTISODIY HAYOTIDA SAVDO-SOTIQ MUNOSABATLARINING RIVOJLANISHI (DENOV BEKligi MISOLIDA).....	174
30. Аъзамжон Юсупов XIX АСР БИРИНЧИ ЯРМИДА ЎРТА ОСИЁНИНГ ҚЎШНИ ХУДУДЛАР БИЛАН ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАРИ (Қўқон шаҳри мисолида).....	179
31. Дилдора Журакуловна Юсупова ҒАРБИЙ ЕВРОПА ОЛИМЛАРИНИНГ АРХИВШУНОСЛИК СОҲАСИДАГИ ОЛИБ БОРГАН ТАДҚИҚОТЛАРИ.....	184
32. Мансур Юсупов ЎЗБЕКИСТОН КИНОФОТОФОНО ҲУЖЖАТЛАР МИЛЛИЙ АРХИВИ ТАРИХИ.....	189
33. Гулжаҳон Шопулатовна Шайдуллаева ЎЗБЕКИСТОН ХУДУДИДАН ТОПИЛГАН ҚАДИМГИ ШАРҚ МАДАНИЯТЛАРИГА ОИД МАНБАЛАР.....	194
34. Саипова Камола Давляталиевна ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИЗУЧЕНИЯ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ: НА ПРИМЕРЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ УЗБЕКИСТАНА.....	206

Elyorjon Zokir o'g'li Karimov,
O'zMU Tarix fakulteti
O'zbekiston tarixi kafedrası
I bosqich tayanch doktoranti
elyorjonkarimov45@gmail.com

XX ASR 60-YILLARI QASHQADARYO VILOYATI TARIXIGA BIR NAZAR

For citation: Elyorjon Karimov. KASHKADARYA PROVINCE IN THE 60S OF THE 20TH CENTURY HISTORY AT A GLANCE. Look to the past. 2023, Special issue 2, pp.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10425771>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Qashqadaryo viloyatining XX asrning 60-yillaridagi 10 yillik tarixiga qisqacha to'xtalib o'tildi. Ushbu davrda ham ilgarigi davrlarda bo'lganidek paxtachilik butun respublika, xususan, Qashqadaryo viloyati mehnatkashlari hayotida yetakchi soha bo'lib qolaverdi. Viloyat paxtachilik bo'yicha eng oldingi o'rinlarni egallagan bo'lsa-da, qisqa muddatga (1960-1964) Qashqadaryo viloyati Surxondaryo viloyati tarkibiga qo'shib yuborildi. Uning salbiy oqibatlari va Qashqadaryoning yana qaytadan alohida viloyat sifatida tashkil etilishi, viloyatda qurilish tizimi, oziq-ovqat, aholi turmush darajasining holati ushbu maqolada ko'rsatib berishga harakat qilindi.

Kalit so'zlar: Qashqadaryo viloyati, paxtachilik, respublika, mehnatkashlar, Surxondaryo viloyati, qurilish tizimi, oziq-ovqat, aholi.

Элёржон Каримов,
Факультет истории НУУз
Кафедра истории Узбекистана
Базовый докторант
elyorjonkarimov45@gmail.com

КАШКАДАРЬИНСКАЯ ГУБЕРНИЯ В 60-Е ГОДЫ XX ВЕКА ИСТОРИЯ КРАТКИЙ ВЗГЛЯД

АННОТАЦИЯ

В данной статье кратко затронута 10-летняя история Кашкадарьинской области в 60-е годы 20 века. В этот период, как и в предыдущие периоды, хлопководство оставалось ведущей отраслью жизни трудящихся всей республики, в частности Кашкадарьинской области. Хотя область заняла первое место по производству хлопка, на короткий период (1960-1964 годы) Кашкадарьинская область вошла в состав Сурхандарьинской области. В статье попытались показать ее негативные последствия и выделение Кашкадая в отдельный регион, состояние строительной системы, питания и уровня жизни населения региона.

Ключевые слова: Кашкадарьинская область, хлопководство, республика, рабочие, Сурхандарьинская область, система строительства, питание, население.

Elyorjon Karimov

Faculty of History NUUz

Department of History of Uzbekistan

basic doctoral student

elyorjonkarimov45@gmail.com

KASHKADARYA PROVINCE IN THE 60S OF THE 20TH CENTURY HISTORY AT A GLANCE

ABSTRACT

This article briefly touched on the 10-year history of Kashkadarya region in the 60s of the 20th century. During this period, as in previous periods, cotton growing remained the leading industry in the life of workers of the entire republic, in particular, Kashkadarya region. Although the region took the first place in cotton production, for a short period (1960-1964) Kashkadarya region was included in Surkhandarya region. Its negative consequences and the establishment of Kashkadarya as a separate region, the state of the building system, food, and living standards of the population in the region were tried to be shown in this article.

Index Terms: Kashkadarya region, cotton farming, republic, workers, Surkhandarya region, construction system, food, population.

1. Dolzarbli:

Vatanimizning yaqin yuz yillik tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, bunda bizning tariximiz Sovet Ittifoqining olib borgan geosiyosiy, mafkuraviy, ijtimoiy-iqtisodiy siyosatlari bilan bevosita bog'lanib, totalitar tuzum ta'siri O'zbekiston mustaqilligini qo'lga kiritgunga qadar bo'lgan davrgacha har bir jabhada sezilib turganini ko'rishimiz mumkin bo'ladi. Bolshevistik tuzum o'zining 74 yillik tarixi (1917–1991) davomida Ittifoq tarkibiga kirgan xalqlar va millatlar tarixida o'chmas iz qoldirib kelgan. Sovet Ittifoqi tashkil etilganidan (1922-yil 30-dekabr) 2 yil o'tar-o'tmas, ya'ni 1924-yildayoq yaxlit Turkiston hududida ma'muriy buyruqbozlik usuli bilan milliy-hududiy chegaralanish o'tkazdi va bu Turkiston hududida azaldan bir xalq, bir millat bo'lib yashab kelayotgan aholi turmushiga juda katta ta'sir o'tkazdi. Ittifoqning geosiyosiy rejalariga ko'ra yagona Turkiston tushunchasi yo'qotilishi va bir butun xalq milliy respublikalarga ajralib ketishi kerak edi. Sovet Ittifoqi ham dunyoning ekspluatator imperiyalari kabi "Bo'lib tashla, hukmronlik qil" shioriga amal qildi. Ko'plab norozilik harakatlari, qonli kurashlar bo'lib o'tgan bo'lib o'tganiga qaramasdan sovetlar o'z maqsadlarini amalga oshirdilar. Undan keyingi yillarda ham, xususan so'z yuritilayotgan XX asr 60-yillarida ham totalitar tuzum o'zining imperiyalistik siyosatini davom ettirdi. Mazkur maqolada sovet tuzumining 1 dekadasi Qashqadaryo viloyati misolida o'sha davr vaqtli matbuoti va arxiv materiallari asosida ko'rsatib berishga harakat qilindi.

2. Metodlar va mavzuning o'rganilganlik darajasi:

Ushbu maqolada tarixiylik, qiyosiy tahlil, ilmiylik, xolislik va tarixiy jarayonlarga aniq va faktlarga asoslangan holda yondashish tamoyillariga asoslangan holda ma'lumotlar berishga harakat qilindi. Mavzu asosan birlamchi arxiv materiallari asosida hamda sohaga oid vaqtli matbuot gazetalari va adabiyotlar tahlili orqali o'rganildi va davr ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga oid statistik va tanqidiy-tahliliy fikrlar bildirildi.

3. Tadqiqot natijalari:

Mustabid sovet hukumatining bir yoqlamalilik, zo'ravonlik, uzoqni o'ylab ko'rmasdan chiqargan qarorlaridan biri bu Qashqadaryo viloyatini 1960-yil 25-yanvarda chiqarilgan adolatsiz qaror bilan Surxondaryo viloyati tarkibiga qo'shib yuborilishi bo'ldi. Bu esa vohaning siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy hayotida yo'l qo'yilgan kechirib bo'lmaydigan xatolardan biri bo'ldi. Ayni shu yillarda Qashqadaryo viloyatining moddiy va madaniy hayotida pasayish holatlari ko'zga tashlandi[1].

Bir viloyatning qo'shni viloyat tarkibiga qo'shib yuborilishi sovetlar kutgan natijani bermadi. Xususan, Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy salohiyati pasayib, oldingi yillardagi natijalar ham qayd etilmay qoldi. 1960-yillarning boshlaridan boshlab viloyatning mahsulot yetishtirib berish hajmi kamaya boshladi. Bunga bir qator faktorlar sabab bo'ldi: rahbariyat kolxoz va sovxozlardan uzoqda bo'lib, e'tibor, nazorat, ko'mak va ta'minot vaqtida olib borilmadi. Kolxoz va sovxozlarni kerakli mahsulotlar bilan ta'minlashda qiyinchiliklar va uzilishlar ko'zga tashlana boshladi. Bu esa Qashqadaryo viloyati mehnatkashlarining zimmasiga yanada kuchli majburiyat va nas'uliyatni yuklab bordi. Qashqadaryo mirishkorlari bor imkoniyatlari ishga solib bo'lsa-da, mazkur sotsialistik mehnat majburiyatlarini bajarishga majbur bo'ldilar.

Biroq 1960-yilda Qarshi paxta tozalash zavodida 1959-yilga nisbatan ishlab chiqarish rejalari past bajarildi. Zavodda 1560 tonna paxta tolasi, 4500 tonna urug'lik, 302 tonna lyuser kam ishlab chiqarildi[2]. 1960-yil IV chorakda Qarshi sanoat kombinatining ishchilari 7 soatlik ish kuniga o'tdilar. Qarshi shahridagi non kombinatida 124 kishi, go'sht kombinatida 52 kishi mehnat qildi. Qarshi non kombinatida 1961-yilda 102 ming so'mlik yalpi mahsulot ishlab chiqarildi[3].

1960-yil yanvar oyining boshlaridan boshlab sotsialistik mehnat jadallashtirib olib borila boshlandi. Xususan, Qashqadaryo viloyati Chiroqchi tumanidagi "Kommuna" kolxozi a'zolari KPSS partiyasi tomonidan qo'yilgan rejalarni muddatidan ilgari bajarish uchun quyidagicha majburiyatni oldilar: "Paxta yetishtirishni ko'paytiramiz, 920 gektar maydonning har biridan 50 sentnerdan "Oq oltin" olib, umuman kolxoz bo'yicha 4600 tonna paxta yetishtiramiz". Xususan Toji Nurimov boshliq ilg'or brigada 83 gektar yerning har gektaridan 62 sentnerdan, Tursun Azimov va Xoliq Berdiyev boshliq brigadalar esa 55 sentnerdan hosil olishga va'da berdilar[4]. Ular o'z nutqlarida quyidagilarni ta'kidladilar: "O'z so'zimizning ustidan chiqish uchun biz ko'klamgi ekish kampaniyasiga yaxshi tayyorgarlik ko'ramiz va chigit ekishni qisqa muddatda 8–10 kunda o'tkazamiz. Hamma paxta maydonida chigit kavadrat-uyalab ekiladi. Biz g'o'zaning tegishli qalinlikda bo'lishini ta'minlash va hamma ekin maydonida to'la gektar bo'lishi uchun barcha choralarni ko'ramiz. Hamma ishlar kompleks o'tkaziladi. Avgust oyining birinchi o'n kunligidayoq hart up g'o'zada 8–10 ta bo'liq ko'sak bo'lishini ta'minlaymiz.

Yetti yillikning (1959-1966) ikkinchi yilida chorvachilik mahsulotlari yetishtirishni va davlatga sotishni ancha ko'paytiramiz. Kolxoz 689 tonna go'sht yetishtiradi, bundan 441 tonnasi davlatga sotiladi. Bu esa planda belgilanganidan 2 baravar ko'pdir. 1133 tonna sut yetishtirib, shundan 908 tonnasini davlatga sotamiz. Bu ham plan topshirig'idan ikki baravar ortiqdir. Har bir sigirdan sog'ib olinadigan sutni o'rta hisobda 1300 kilogrammga yetkazamiz.

1960-yilda kolxoz 450 ming dona tuxum yetishtirib, shundan 360 mingtasini davlatga sotadi. Bu esa planda ko'zda tutilganidan ikki baravar ko'pdir.

Bu yil davlatga 708 sentner jun, ya'ni plandagidan 108 foiz ko'p jun, 5550 dona o'rniga 6050 dona qorako'l teri sotamiz.

Qurt boqishni uyushqoqlik bilan o'tkazamiz, har quti urug'dan 100 kilogrammdan pilla olib, davlatga 11 ming tonna pilla sotamiz.

G'alla yetishtirishni 4654 tonnaga ko'paytirib, bundan davlatga 1080 tonnasini yoki planda ko'rsatilganidan 220 tonna ko'p g'alla sotamiz.

Biz mana shu yuksak majburiyatlarni qabul qilib, Kitob rayonidagi "Qizil Yulduz" kolxozi a'zolarini sotsialistik musobaqaga chaqiramiz".

Yuqoridagi kolxozlarga o'xshab sotsialistik mehnat raqobatiga kirishgan kolxozlarni Qashqadaryo viloyatining barcha tumanlarida ko'rish mumkin edi.

Bundan tashqari viloyatda bir necha yangi zavodlar qurilib, ishga tushirilishi ham boshlandi. Jumladan, Qarshi shahrida o'tga chidamli materiallar zavodi qurilib, ishga tushirildi. Zavod ko'mir maydasi, qipiq va tuproqdan binokorlik plitalari ishlab chiqarildi. Bu muhim material beton plitalaridan ko'ra 8 baravar arzon edi. Mustahkamligi jihatidan qurilishda ishlatilayotgan beton plitalaridan qolishmaydi va yengil bo'lib, tezlik bilan korxona kollektivi o'zining dastlabki mahsulotini berdi. Bu yerda tayyorlangan materiallardan atigi 8 kunda 3 kvartirali bino montaj qilindi[5].

1960–1962-yillarda Qashqadaryoda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtirish oldingiga nisbatan kamayib ketdi. Viloyatdagi kolxoz va sovxozlardan uzoqda joylashgan rahbariyatning ko‘magi yaqqol ko‘zga tashlanmadi. Qishloq xo‘jaligi uchun zarur mineral o‘g‘itlarni yetkazib berishda uzilishlar tez-tez bo‘lib turdi. Qashqadaryo qishloq ahli bor imkoniyatlarini ishga solib, qiyinchilik bilan ishlab chiqarish topshirig‘ini bajarishga majbur bo‘ldilar. Ayni 1960-yillarning boshlaridan boshlab tumanlar markazidan ba‘zi qishloqlargacha bo‘lgan yo‘llarni davlat va kolxoz mulki hisobidan asfalt qilish ishi yo‘lga qo‘yildi. 1960-yilda Beshkent rayon “III internatsional” kolxozining mablag‘iga Beshkent-Qarshi yo‘li asfalt qilindi. Qamashi-Jeynov-Pomiy yo‘li kapital ta‘mirdan chiqarildi. Koson neft razvedkasi Qamashi-Alan yo‘li qurilishini boshlab, uning katta qismiga asfalt yotqizishga muvaffaq bo‘ldi. Qamashi-Mug‘lon-Kasbi-Koson yo‘li kapital ta‘mirdan chiqarilib, bir qismiga asfalt yotqizildi[6]. Koson tumani hududidan topilgan gaz va nefat konlarini o‘zlashtirish o‘z navbatida, Koson-Muborak, Muborak-Pomiy-Alan yo‘llarini ham tekislab, asfalt yotqizishni taqozo etdi. Natijada Qashqadaryoning cho‘l qismida joylashgan qishloqlar asfalt yo‘li orqali tuman markazlari va Qarshi shahri bilan bog‘landi.

1963-yil aprel oyiga kelib, qurilishi 1955-yilda boshlangan Chimqo‘rg‘on suv ombori ishga tushirildi. 500 million kubometr suvga mo‘ljallangan omborning qurilishi quyi Qashqadaryoda dehqonchilik mahsulotlari yetishtirishni yanada ko‘paytirish imkonini berdi. Qashqadaryolik dehqonlar 1963-yilda 86 997 gektar yerga paxta ekib, yuqori natijaga erishdilar. Har gektar paxta maydonidan 22,5 sentnerdan hosil olinib, davlatga 195 691 tonna paxta topshirildi. Mazkur ko‘rsatkich Qashqadaryo paxtachiligi tarixidagi eng yuqori natija bo‘ldi[7].

Markaz hukumati tomonidan arzon paxta xomashyosini O‘zbekistonda yetishtirishni yo‘lga qo‘yish uchun Qarshi cho‘li tanlanganining o‘ziga xos tomonlari bor. Birinchidan, Qarshi cho‘li tabiati issiq bo‘lgani uchun bu yerda qimmatbaho ingichka tolali va sifatli paxta yetishtirish mumkin. Ikkinchidan, Qashqadaryoda mehnat resursi yetarlicha mavjud bo‘lib, ularni paxta va boshqa qishloq xo‘jalik mahsulotlarini yetishtirishga jalb etish katta qiyinchiliklar va xarajatlarni talab etmaydi. Uchinchidan, O‘zbekiston quruvchilari Mirzacho‘lni o‘zlashtirishda boy tajriba to‘pladilar. Bu tajribadan Qarshi cho‘lida bemaolol foydalanish mumkin bo‘ladi. To‘rtinchidan, Qarshi cho‘li nisbatan tekis bo‘lib, uni ishlab chiqarish jarayoniga kiritish uchun katta mablag‘lar zarur bo‘lmasdi. Beshinchidan, Qarshi cho‘lini o‘zlashtirishga sarflanadigan xarajatlar tezda qoplanib, tezlik bilan katta foyda keltirishi mumkin edi. Yuqorida keltirilgan dalil va isbotlar O‘zbekiston KP MQ va Ministrlar Sovetining KPSS MK va SSSP Ministrlar Sovetiga yo‘llagan xatida bayon etilgan edi.

O‘zbekiston KP MQ va O‘zSSR Ministrlar Sovetining “Qashqadaryo viloyatini tuzish to‘g‘risida”gi qarori 1964-yil 20-fevralda qabul qilindi[8]. Natijada, 4 yil ilgari, aniqrog‘i 1960-yilda Surxondaryo viloyati tarkibiga qo‘shib yuborilgan Qashqadaryo viloyati yana qaytadan alohida viloyat sifatida tashkil etildi. 1964-yil 9-martda Qarshi shahrida yangidan tashkil etilgan Qashqadaryo viloyat partiya konferensiyasi ish boshladi. Konferensiyada O‘zKP MK ning birinchi kotibi Sh.Rashidov o‘z ma‘ruzasida shunday deydi: “Yangi Qashqadaryo viloyatida qishloq xo‘jaligining barcha sohalarini intensiv rivojlantirishga doir barcha shart-sharoitlar mavjuddir. Qashqadaryo bizning saodatli o‘lkamiz bo‘lib, u yerda irrigatsiya ishlarini yo‘lga qo‘yish, dehqonchilik va chorvachilikda ximiyadan foydalanish mumkin bo‘ladi”[9]. Darhaqiqat, Qashqadaryo viloyatining qayta tiklanganligidan, Qarshi cho‘lini o‘zlashtirishning boshlanganligidan, Chimqo‘rg‘on suv omborining qurilganligidan ta’sirlangan Qashqadaryo mehnat ahli ko‘tarinki ruh bilan mehnat qilib, 1964-yilda Qashqadaryo paxtachiligida ilk bor 200 ming tonnali marrani egalladilar. Davlatga 201 ming 734 tonna paxta yetkazib bebrildi. Hosildorlik har gektaridan 21,6 sentnerni tashkil etdi. Bu jarayon keyingi yillarda ham davom etdi. Xususan, Shahrisabz paxtakorlari 1965-yilda davlatga 75 ming 200 tonna paxta yetkazib berib, paxtachilik sohasida karvonboshilik qildilar. Bunda tashqari, Qashqadaryoning Kitob tumanida “Qishliq”, “Palandara”, Qarshi tumanida “Avrora” sovxozlari tashkil etilib, ushbu xo‘jaliklar bog‘dorchilik, jumladan, uzumchilikka ixtisoslashtirildi[10].

1966-1967-yillarda Qashqadaryoda yirik qurilish-montaj ishlari amalga oshirildi. Shu jumladan, G‘uzor paxta zavodi, 2 ta paxtani quritib-tozalash sexi, 3 ta paxta qabul qilish punkiti, Shahrisabz konserva zavodida sharbat tayyorlash sexi, Shahrisabz, Koson, Qamashi, Chiroqchida 14 ta elektr podstantsiyasi, Qarshi aerovokzali kabilar qurilib foydalanishga topshirildi. 1960 yillarning

ikkinchi yarmida ham Qarshi cho'lini o'zlashtirish jadallik bilan davom ettirildi. Tallimarjon va Do'stlik posyolkalarida sanoat bazalari ishga tushirildi. 1968-yilda Chiroqchi-Eski Anhor yo'li ta'mirlanib, avtobus qatnovi yo'lga qo'yildi. Shu bilan bir qatorda Chiroqchi tumani markazidan aylanib o'tadigan Chiroqchi-Shahrisabz yo'li foydalanishga topshirildi.

XX asrning 60-yillari davomida viloyat ijtimoiy hayotiga qaraydigan bo'lsak, sovet davlatida ijtimoiy ta'minot masalasi o'ziga xos tarzda qo'yildi. Xususan, ijtimoiy ta'minotda qarilik va nogironlik nafaqalari asosiy o'rin egallasa-da, bu davrda ham Ittifoq miqyosida yagona pensiya tizimi tarkib topmagan edi, ya'ni pensiyalar miqdorini belgilashda qat'iy tartiblar mavjud emas edi. Sovet jamiyatida nogironlar, ko'p bolali oilalar va yolg'iz onalarga davlat tomonidan ko'rsatilayotgan yordam ham talabga javob bermadi. Bundan tashqari, nogironlarga ta'lim-tarbiya berish ishlariga sustkashlik bilan yondoshildi, Qashqadaryo viloyatining bir qancha tuman va qishloqlarida nogironlar uchun maxsus ta'lim beruvchi maktablar ham tashkil etilmasdan qoldi. Bu esa alaloqibatda, jamiyat hayotida tushkunlik va salbiy kayfiyatlarni ham keltirib chiqardi.

Ijtimoiy hayotning yana bir tomoniga e'tibor qaratadigan bo'lsak, 1969-yilda Qashqadaryo viloyati aholisining vodoprovod suvi bilan ta'minlanganlik darajasi bor-yo'g'i 21,8 foizni tashkil etdi. Zarur ichimlik suvi bilan ta'minlamaganlik nafaqat turli kasalliklarning tarqalishiga, balki maishiy turmush darajasining pasayishiga ham sabab bo'lar edi. Shu sababli 1969-yildan boshlab Qashqadaryo viloyati teri-tanosil kasalliklari dispaseri qoshida bemorlarni qabul qiladigan poliklinika faoliyati ham yo'lga qo'yildi.

4. Xulosalar:

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, sovet davrida ijtimoiy-iqtisodiy hayot yillar davomida o'sib, ma'lum darajada rivojlanib borgan bo'lsa-da, bu umumiy aholi qatlamlarining hayotiga deyarli ta'sir etmadi. Aholining oziq-ovqat iste'mol qilish darajasi yillar davomida o'sishi emas, pasayishi aniqlanadi. Bu kabi muammolar o'z o'rnida aholi turmush darajasining qashshoqlashuviga hamda aholi salomatligining yomonlashuviga asosiy omil bo'lib xizmat qildi. Kolxozchilarning oylik maoshi oilaning oziq-ovqat ta'minotiga ham yetmadi.

Aholi moddiy farovonligining oshishi ko'p hollarda jamiyat taraqqiyotining yuksalishiga olib keladi. Chunki barcha qulayliklarga ega farovon turmush tarzini kechirayotgan davlat o'z yurtining taraqqiyotini yuksalishiga xizmat qiladi, albatta. Sovet hokimiyati yillarida esa aholining oddiy kundalik ehtiyojlari kiyim-kechak, oziq-ovqat, turarjoy, ta'lim, dam olish, sog'liqni saqlash kabilarga nisbatan ehtiyoj ham qondirilmadi.

Iqtiboslar/Сноски/References

1. Jo'raqulov O. Chandir turkmanlari. –Toshkent: Fan. 1992. 151-bet. (Dzhorakulov O. Chandir Turkmens. -Tashkent: Science. 1992. Page 151.)
2. Ergasheva J.Sh. Qashqadaryo sanoatining barpo etilishi va rivojlanishi tarixi: Yangicha tahlil va xulosalar (1920-1970). Tarix fanlari nomzodi diss. avtoreferati. – Qarshi, 1998-yil. (Ergasheva J.Sh. History of establishment and development of Kashkadarya industry: New analysis and conclusions (1920-1970). PhD in History Diss. abstract. - Against, 1998.)
3. O'zRPDAQVF. 27-jamg'arma, 1-ro'yxat, 247-ish, 13-varaq. (KPFSA PRUZ. Fund 27, list 1, case 247, sheet 13.)
4. "Qizil O'zbekiston" gazetasi. 1960-yil, 9-yanvar. 7-son. ("Red Uzbekistan" newspaper. January 9, 1960. Number 7.)
5. "Qizil O'zbekiston" gazetasi. 1960-yil, 24-fevral. 46-son. ("Red Uzbekistan" newspaper. February 24, 1960. No. 46.)
6. Jo'raqulov O. Qudratli energiya manbayi. – T.: "O'qituvchi", 1982. 184-bet. (Dzhorakulov O. Powerful energy source. - T.: "Teacher", 1982. p. 184.)
7. O'zRPDAQVF. 1-jamg'arma, 2-ro'yxat, 371-ish, 14-varaq. (KPFSA PRUZ. Fund 1, list 2, case 371, sheet 14.)
8. O'zRPDAQVF. 1-jamg'arma, 2-ro'yxat, 371-ish, 4-varaq. (KPFSA PRUZ. Fund 1, list 2, case 371, sheet 4.)

9. O'zRPADAQVF. 1-jamg'arma, 2-ro'yxat, 371-ish, 5–9-varaqlar (KPFSAPRUz. Fund 1, list 2, case 371, sheets 5-9.)
10. O'zRPADAQVF. 1-jamg'arma, 2-ro'yxat, 445-ish, 28-varaq. (KPFSAPRUz. Fund 1, list 2, case 445, sheet 28.)

ЎТМИШГА НАЗАР

2 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 2

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000